

Research Article

doi: [10.71633/jshsp.2025.1032451](https://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032451)

Desirability Assessment of Factors Affecting the Feeling of Security in Historical Contexts and Providing Appropriate Solutions (Case Study: Zartoshtian Neighborhood of Kerman City)

Zahra Rezaei Estabragh¹, Hossein Zabihi^{2*} & Reza Ahmadian³

1. Ph.D. Student in Urban Planning, Department of Architecture & Urban Planning, Emirates Branch, Islamic Azad University, Dubai, UAE

2. Professor, Department of Urban Planning, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author: Email: h.zabihi@srbiau.ac.ir

Receive Date: 01 April 2023

Accept Date: 25 September

ABSTRACT

Introduction: The historical fabric of the cities are part of the national and cultural capital of the country, which are valuable not only in terms of aesthetics, continuity of collective memories and giving identity to our cities, but also the residence and livelihood of millions of people. However, these tissues have negative characteristics such as appearance and landscape disturbance, insecurity, lack of proper access, lack of urban facilities and equipment, disturbance in the economic and social structure, and physical-structural wear and tear, which has led to the evacuation of a large population from these tissues.

Research Aim: The main purpose of the present research is to investigate the explanation of factors affecting the improvement of security in the historical context of Zartoshtian neighborhood of Kerman.

Methodology: This research is part of applied research in terms of purpose and descriptive-analytical research in terms of method. The data was collected through a questionnaire with four main indicators and 23 items through the review of valid research documents, and the sample size was calculated as 120 people based on Cochran's formula. To analyze the findings from field studies, sample t-test and factor analysis methods were used in spss software.

Studied Area: The Zartoshtian neighborhood in Kerman is the study center of the current research, which is the central part of the city, which is the old context, is located in the west of this city.

Results: The results obtained from the t-test show that the highest general satisfaction from the citizens is related to the monitoring component with an average of 3/53. Also, the access component has the least satisfaction with a total average score of 2/99 (below the average of 3); In the other two components of the research, physical-spatial and social-behavioral, average ratings were also obtained and the average of these components was 3/08 and 3/35, respectively. Also, in this research, four factors with eigenvalues higher than one were extracted, the first factor with an eigenvalue of 4/827, alone includes %21 of the variance of the variables and has the most impact among the four effective factors. After that, the second factor with a specific value of 3/361 and %15 of the variance, the third factor with a specific value of 2/668 and %11 of the variance, and the fourth factor with a value of 1/923 and %8 of the total variance.

Conclusion: In general, according to the results obtained, we find that the public spaces of Zartoshtian neighborhood do not have a high level of security; Therefore in this research, by providing solutions and suggestions, we can provide the necessary background and platform to establish and improve security in the historical context of Zartoshtian neighborhood.

KEYWORDS: Urban Security, Historical Context, Zartoshtian Neighborhood, Kerman City

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۹، شماره ۴ (پیاپی ۶۹)، زمستان ۱۴۰۳
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۵۹۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۲۰۰-۱۸۹

doi: 10.71633/jshsp.2025.1032451

مقاله پژوهشی

مطلوبیت سنجی عوامل موثر بر احساس امنیت در بافت‌های تاریخی و ارائه راهکارهای مناسب (مطالعه موردی: محله زرتشتیان شهر کرمان)

زهرا رضایی استبرق^۱، حسین ذبیحی^{۲*} و رضا احمدیان^۳

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه معماری و شهرسازی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات
 ۲. استاد گروه شهرسازی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
 ۳. استادیار گروه شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- * نویسنده مسئول: Email: h.zabihi@srbiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۲ فروردین ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۰۳ مهر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: بافت تاریخی شهرها جزئی از سرمایه ملی و فرهنگی کشور هستند که نه تنها از لحاظ زیباشناختی، تداوم خاطرات جمعی و هویت بخشی به شهرهای ما ارزشمند هستند، بلکه محل سکونت و معیشت میلیون‌ها نفر محسوب می‌گردند. با این حال، این بافت‌ها دارای خصوصیات منفی همچون آشفتگی سیما و منظر، ناامنی، عدم دسترسی مناسب، کمبود تاسیسات و تجهیزات شهری، آشفتگی در ساختار اقتصادی و اجتماعی و فرسودگی کالبدی-سازه‌ای نیز هستند که منجر به تخلیه جمعیت زیادی از این بافت‌ها شده است.

هدف پژوهش: هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی تبیین عوامل موثر بر بهبود امنیت در بافت تاریخی محله زرتشتیان کرمان می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: این پژوهش از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و از نظر روش جزء پژوهش‌های توصیفی - تحلیلی به شمار می‌رود. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ای با چهار شاخص اصلی و ۲۳ گویه از طریق مرور اسناد معتبر پژوهشی استخراج شده است و حجم نمونه نیز بر اساس فرمول کوکران برابر با ۱۲۰ نفر محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی از روش‌های آزمون تی تک نمونه‌ای و تحلیل عاملی در نرم افزار SPSS استفاده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: محله زرتشتیان در شهر کرمان محور مطالعاتی تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهد که بخش مرکزی شهر که همان بافت کهن می‌باشد در غرب این شهر واقع شده است.

یافته‌ها: نتایجی که از آزمون تی به‌دست آمد نشان می‌دهد که بیشترین رضایت عمومی از سوی شهروندان مربوط به مولفه نظارت با میانگین ۳/۵۳ می‌باشد. همچنین مولفه دسترسی با مجموع میانگین امتیاز ۲/۹۹ (پایین‌تر از حد متوسط ۳) کم‌ترین رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده است؛ در دو مولفه دیگر پژوهش یعنی کالبدی - فضایی و اجتماعی - رفتاری نیز رتبه‌های متوسطی حاصل شده و میانگین این مولفه‌ها به ترتیب ۳/۰۸ و ۳/۳۵ به‌دست آمده است. همچنین در این پژوهش، چهار عامل دارای مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج گردید که عامل اول با مقدار ویژه ۴/۸۲۷، به تنهایی ۲۱ درصد از واریانس متغیرها را در بر می‌گیرد و بیشترین تأثیر را در بین چهار عامل موثر دارد. بعد از آن عامل دوم با مقدار ویژه ۳/۳۶۱ و ۱۵ درصد واریانس، عامل سوم نیز با مقدار ویژه ۲/۶۶۸ و ۱۱ درصد واریانس و عامل چهارم با مقدار ۱/۹۲۳ و ۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند.

نتایج: در کل با توجه به نتایجی که حاصل شد در می‌یابیم که فضاهای عمومی شهری محله زرتشتیان از امنیت چندان بالایی برخوردار نمی‌باشد؛ لذا در این پژوهش می‌توان با ارائه راهکار و پیشنهادهایی، زمینه و بستر لازم را به جهت برقراری و بهبود امنیت در بافت تاریخی محله زرتشتیان فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: امنیت شهری، بافت تاریخی، محله زرتشتیان، شهر کرمان

مقدمه

امروزه توجه به مفهوم امنیت شهروندان در فضاهای شهری، به عنوان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران تبدیل شده است. توجه به امنیت شهری به عنوان بستر اساسی برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و ارائه خدمات عمومی و در نتیجه ایجاد شهری پایدار و سالم، مورد اتفاق نظر عمومی نظریه پردازان شهری است. بی‌تردید نمی‌توان بدون توجه به این عامل شرایط توسعه مطلوب و پایدار شهری را فراهم ساخت (Nastaran & Alijanian, 2017:2). اگرچه امنیت مسئله‌ی مهمی است اما بسیاری از جامعه‌شناسان، احساس امنیت را مهم‌تر و ضروری‌تر از وجود امنیت توصیف می‌کنند و معتقدند عوامل بسیاری در فقدان یا کمبود این احساس در جامعه دخیل هستند. همچنین بسیاری از دانشمندان معتقدند امنیت، پدیده‌ای احساسی و ادراکی است و بیشتر به احساس روانی شهروندان از عوامل تهدیدکننده جرم بر می‌گردد و ممکن است احساس ناامنی فرد با واقعیت خارجی میزان عوامل تهدیدکننده مطابقت نداشته باشد یا برعکس، متناسب با میزان و اثر عوامل تهدیدکننده، میزان احساس ناامنی فرد نیز در نوسان باشد. بنابراین نمی‌توان بیان کرد در جامعه‌ای که امنیت وجود دارد، حتماً احساس امنیت نیز وجود دارد. چرا که احساس امنیت از موارد دیگری همچون ذهنیت مردم از جامعه‌ی مورد مطالعه نشأت می‌گیرد، مثلاً ممکن است در جامعه‌ای امنیت از لحاظ انتظامی و پلیسی وجود داشته باشد اما افراد احساس امنیت نکنند به این ترتیب ممکن است در جامعه‌ای امنیت واقعی وجود داشته باشد اما به دلایلی احساس امنیت وجود نداشته باشد و بالعکس، احساس امنیت باشد اما امنیت واقعی وجود نداشته باشد و فرد در معرض بسیاری از تهدیدات ناشناخته باشد (Hashemianfar & Keshavarz, 2010:40). از این رو در مطالعات و پژوهش‌های شهری همواره امنیت به عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری قرار گرفته است (Montazoralhoje et al., 2018:92). در کشور ما اصولاً توجه به مقوله امنیتی از بعد غیرنظامی آن پدیده‌ای جدید محسوب می‌شود و قاعدتاً کمبود تحقیقات و مطالعات در این زمینه امری بدیهی است. با این وجود آمارهای افکار سنجی‌های مختلف و تحقیقات پراکنده‌ای که در این ارتباط در برخی شهرهای کشور انجام شده است، احساس ناامنی شهروندان از جرائم و موقعیت‌های مختلف را نشان می‌دهد و به نظر می‌رسد ریشه برخی از آن‌ها را باید در عدم توجه برنامه‌ریزان و مدیران شهری در تدوین و اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های شهری بهینه جستجو کرد که نیازمند ارائه راهکارهای مناسب در بهبود امنیت شهری است (Zabihi, 2013). در این میان، مسئله امنیت در بافت‌های تاریخی شهرها از اهمیتی دوچندان برخوردار است. بافت‌های تاریخی که نمایانگر ارزش‌های کالبدی، فرهنگی و اجتماعی هستند در سالیان گذشته در برنامه‌ریزی‌های شهری مورد غفلت قرار گرفته و روندی رو به افول را در پیش گرفته‌اند. بافت تاریخی محله زرتشتیان شهر کرمان نیز از این قاعده مستثنی نیست. این محله از محلات قدیمی و با ارزش در شمال شرقی شهر واقع گردیده است. الگوی این بافت در گذشته به صورت خانه باغ بوده اما در گذر زمان با رشد شهر و گسترش محلات جدید و کاهش امنیت، کارایی خود را از دست داده است. از این رو این محله در جهت نو شدن و مطابقت یافتن با جامعه مدرن و خواسته‌های انسان مدرن با تخریب‌هایی مواجه شده که ادامه آن به نابودی بافت تاریخی محله انجامیده است. بنابراین با توجه به نقش و اهمیت تأثیر امنیت شهری در جامعه شهری و به خصوص بافت‌های تاریخی، ضرورت انجام این پژوهش باعث گردیده است. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر امنیت بافت تاریخی و ارائه راهکارهای مناسب در بهبود امنیت شهری در محله زرتشتیان کرمان بوده که به دنبال پاسخگویی به سؤال‌های زیر نیز می‌باشد:

- در بین مولفه‌های تحقیق کدام یک از مطلوبیت بهتری برخوردار است؟

- مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت در بافت تاریخی محله زرتشتیان کدام‌اند؟

در این بخش به برخی از تحقیقاتی که اخیراً در ایران و جهان به بررسی امنیت در فضاهای شهری پرداخته شده اشاره شده است. اسکندری ثانی و سفالگر (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان شناسایی مولفه‌های کالبدی موثر در بهبود احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری (نمونه موردی: خیابان معلم و پاسداران شهر بیرجند)، به این نتیجه دست یافتند که شدت تأثیر شاخص‌های دسترسی به حمل و نقل عمومی، حیات شبانه، اختلاط کاربری، نورپردازی مناسب فضا، آلودگی محیطی و دسترسی‌ها و اتصالات فضا در خیابان معلم و شاخص‌های کیفیت شبکه معابر، کیفیت ساختار ابنیه، نفوذ پذیری بصری، خوانایی و آلودگی محیطی در خیابان پاسداران از نظر کاربران فضا در احساس امنیت بیشتر از سایر موارد است. عنابستانی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان تحلیل اثرات برنامه‌ریزی کالبدی بر حفظ امنیت روستاییان با تأکید بر امنیت اجتماعی، به بررسی اثرگذاری برنامه‌ریزی کالبدی بر امنیت ساکنین روستاهای مورد مطالعه به ویژه امنیت اجتماعی روستاییان پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که

متغیر برنامه ریزی کالبدی در سطح روستاهای نمونه در حد متوسط به پایین است که با توجه به نتایج آزمون T تک نمونه‌ای شاخص کیفیت ساختمان در برنامه ریزی‌های کالبدی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. متغیر امنیت اجتماعی نیز وضعیت متوسطی در بین روستاهای مورد مطالعه داشته است و شاخص امنیت فردی در پایین‌ترین سطح قرار دارد. سبحانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان واکاوی فضایی احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: شهر خرم آباد)، به این نتیجه دست یافتند که متغیرهای اثرگذار بر مدیریت امنیت در فضاهای شهری، وضعیت ناپایداری را بر سیستم شهر خرم آباد حاکم کرده است. بهرامی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به تبیین نقش شاخص‌های کالبدی در راستای ارتقای امنیت شهروندان با رویکرد CPTED (مطالعه موردی: بافت فرسوده محله زینبیه اصفهان)، پرداخته و به این نتیجه رسیدند که فاکتورهای کاربری اراضی و مبلمان شهری بیشترین سطح همبستگی را با امنیت محیطی محدوده زینبیه داشته‌اند. همچنین شدت همبستگی بین دو متغیر "بهداشت و احساس امنیت" و "آلودگی محیطی و احساس امنیت" متوسط و در وضعیت مثبت قرار دارد. صدرالسادات و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تحلیل نقش عوامل فضایی کالبدی روستایی بر میزان احساس امنیت با روش شناسی تحلیل تئوریک، به بررسی ادبیات نظری مربوط به نقش عوامل فضایی-کالبدی روستاها بر میزان احساس امنیت پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که علاوه بر تعدیل اصول پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED) برای مناطق روستایی، می‌توان معیارهای دیگری را همچون فرم و ریخت شناسی فضا، کیفیت و آسایش بصری محیطی، ادراک عمومی از فضا و کیفیت عملکردی فضا را نیز در نظر گرفت.

کورت و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی مولفه‌های تاثیرگذار امنیت در شهرها و کشورهای مختلف پرداختند. آن‌ها با بررسی‌های انجام داده در ۳۰ شهر عوامل اقتصادی و اجتماعی را در زمینه امنیت حائز اهمیت می‌دانند و وجود فعالیت چندگانه در فضاهای عمومی و همچنین کاربری‌های شبانه را از عوامل تاثیرگذار در ایجاد امنیت بیان می‌کنند و معتقدند وجود رفتارهای اجتماعی در فضاهای شهری در بهبود امنیت محیطی کمک شایانی خواهد کرد. بویلاکوا و همکاران^۲ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای به چگونگی ارتباط امنیت و پویایی شهری می‌پردازند و معتقدند باید رویکردی یکپارچه در زمینه حل و فصل جرائم صورت گیرد و این رویکرد سبب بهبود فضاهای شهری، افزایش کیفیت محیطی به عنوان عامل اصلی در ایجاد احساس امنیت مکان، افزایش تقویت اقتصاد محلی به عنوان عامل موثر در بهبود احساس امنیت شهروندان خواهد بود. همچنین عدم توجه به پوسیدگی محیط شهری را معضل اصلی و مهم در ایجاد احساس عدم امنیت ساکنان می‌دانند. دیاس و همکاران^۳ (۲۰۰۷) در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی و فضایی با توجه به اثر اجزای محیطی و شناخت فضایی محیط‌های باز شهری، به این نتیجه رسیدند که بررسی عوامل اجتماعی و فضایی با توجه به اثر اجزای محیطی و شناخت فضایی محیط‌های باز شهری بر کمبود امنیت و افزایش جرم اثرگذار است.

همان‌طور که از پیشینه پژوهش استنباط می‌شود بیشتر تحقیقات انجام شده در حوزه امنیت، در فضاهای شهری کلان شهرها و شهرهای بزرگ انجام گرفته است و کمتر به امنیت در بافت‌های تاریخی پرداخته شده است. از این رو یک خلأ مطالعاتی در محیط‌های کوچک احساس می‌گردد به همین منظور در این پژوهش به ارزیابی و تحلیل احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری محله زرتشتیان کرمان پرداخته شده است. در همین راستا چهار بعد کالبدی - فضایی، اجتماعی - رفتاری، نظارت و دسترسی مورد تحلیل قرار گرفت که نسبت به مطالعات دیگر از نظر ابعاد و ویژگی‌های محدوده مورد مطالعاتی متفاوت‌تر می‌باشد.

امنیت: امنیت در محیط‌های شهری، ارتباط مستقیمی با فضا و ساخت و ساز شهری دارد. یک فضای شهری مناسب، تا حد زیادی تأمین‌کننده امنیت و فضای نامناسب از بین برنده آن و زمینه ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی است. امروزه امنیت از شاخصه‌های کیفی زندگی در شهرها است و آسیب‌های اجتماعی، از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند. احساس امنیت به‌عنوان پدیده‌ای که تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است، تحت تأثیر تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط متفاوت اجتماعی و برای دستیابی به زندگی سالم و تداوم روابط اجتماعی هر انسانی نیازمند آن است (Farhadi Khah et al, 2017:15). از این رو می‌توان امنیت را، نوعی احساس آرامش و آسایش درونی که از مؤلفه‌های فعال محیط حاصل شده و پس از ادراک ذهنی، گونه‌ای احساس در امان بودن را به‌وجود می‌آورد معرفی کرد. امنیت، مصونیت از تهدید، تعرض و تصرف اجباری و

1. Kourtit et al
2. Bevilacqua et al
4. Dias et al

بدون رضایت است و در مورد افراد به این معناست که هراس و بیمی نسبت به بهره‌مندی از حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته باشند، حقوق آنان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را بدون دلیل قانونی و موجه تهدید ننماید (Rafiyani, 2008:172). مفهوم امنیت مانند سایر مفاهیم رایج در علوم انسانی همچون عدالت، آزادی و صلح، تعاریف و تفاسیر گوناگونی دارد. اهمیت موضوع امنیت در زندگی انسان تا جایی است که جان لنگ، نظریه‌پرداز مشهور آمریکایی آن را در کنار سایر نیازهای فیزیولوژیک انسان مانند غذا و سرپناه و بهداشت مطرح می‌کند (Faraji, 2018:23). امنیت دارای ویژگی‌ها و خصوصیات متعددی است که بر این اساس ابعاد اصلی در جدول شماره (۱) بیان شده که عبارتند از:

جدول ۱. ابعاد امنیت

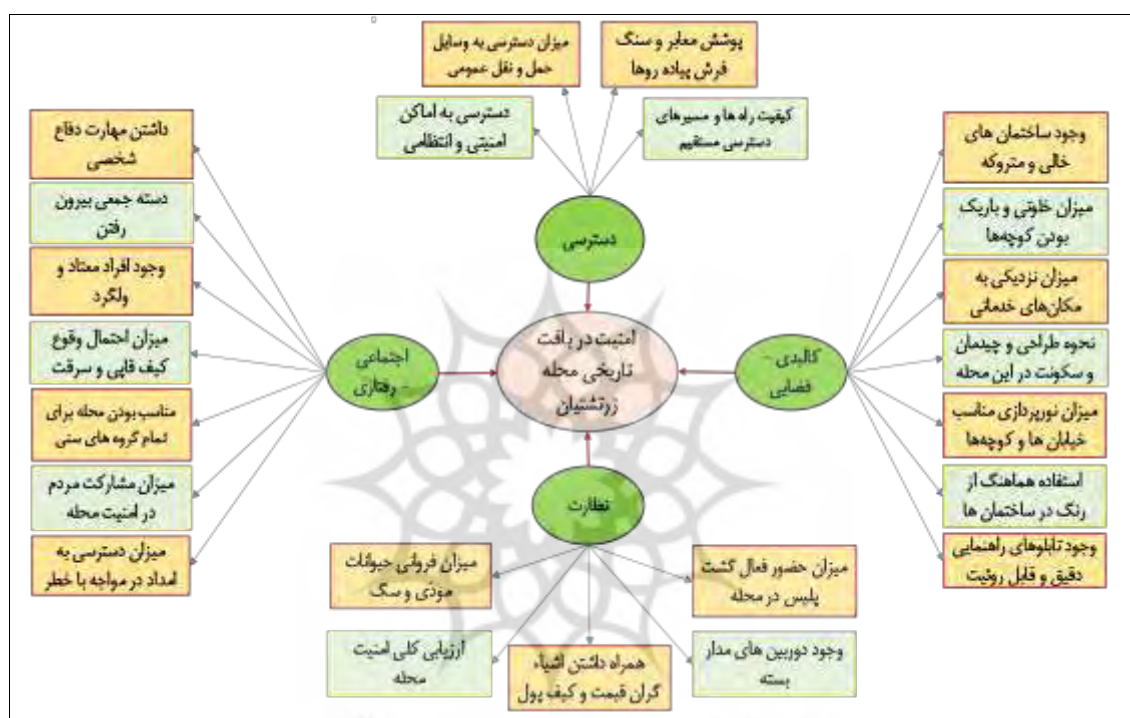
ابعاد ایجابی	ابعاد ایجابی	امنیت در ابعاد تکوینی
ابعاد سلبی	ابعاد سلبی، فقدان خوف و دلهره که موجب سلب آرامش و اطمینان می‌شود را در برمی‌گیرد. این بعد به جنبه‌هایی از مولفه‌های یک محیط تأکید دارد که سلب آن‌ها از محیط، در پدیداری مفهوم امنیت تأثیر دارد.	امنیت در ابعاد ادراکی
ابعاد عینی	این بعد امنیت به جنبه‌های عینی امنیت اشاره دارد که نشان دهنده عدم تهدید موجود در ذات طبیعی یک محیط باشد. در واقع هر آنچه از لحاظ تصویر و تجسم عینی امنیت تأثیرگذار باشد می‌تواند در این مقوله مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد.	
ابعاد ذهنی	ابعاد ذهنی به حس امنیت اشاره دارد که در واقع نشانگر احساس امنیت افراد در ساختار جمعی یک محیط است و دارای بعدی روانشناختی می‌باشد.	
بعد کالبدی	ایمنی	امنیت در ابعاد کالبدی
بعد اجتماعی	امنیت	امنیت در ابعاد اجتماعی

Sourc: Abdullah Zadeh et al, 2018:12

امنیت در فضاهای شهری: امنیت در فضاهای جغرافیایی محصول مجموع عوامل کالبدی و غیر کالبدی در کنار ویژگی‌های شخصی افراد است. در واقع احساس امنیت در فضا نتیجه برهم کنش مجموعه عوامل است و میزان عوامل تأثیرگذار در شرایط گوناگون متفاوت می‌باشد (Zivayar Pardehi et al., 2014:85). اصحاب مکتب جامعه‌شناسی شهری شیکاگو نخستین کسانی بودند که جرائم شهری را در محیط‌های شهری و با توجه به ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی کالبدی مناطق مختلف شهری بررسی کردند. آنان بر این اعتقاد بودند که مطالعه رفتار ساکنان شهری، در قالب محیط‌های شهری امکان‌پذیر است. به باور آنان، ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و کالبدی در جرم‌زا بودن منطقه تأثیرگذار است (Saqai et al., 2016:48). فضاهای شهری در تعامل نزدیکی با موضوع امنیت قرار دارند؛ چرا که در اهداف تئوری‌های شهرسازی اجتماعی، ورود به مکان‌های عمومی شهر به توازن بین کنترل‌های اجتماعی و صمیمیت، امنیت و احساس ناامنی، شباهت‌ها و تفاوت‌ها بستگی دارد. بنابراین شهرها هم محل ترس و تمایل و هم تهدید و فرصت می‌باشند که می‌توانند جاذبه و دافعه را برای عموم شهروندان ایجاد نمایند.

بافت‌های تاریخی شهر: بافت‌های تاریخی شناسنامه و هویت هر شهر هستند که شهر را معرفی می‌کنند و هنر شهرسازی مردمان آن را نشان می‌دهند. بافت‌ها و بناهایی که بیانگر این شاخص‌ها هستند باید حفظ شوند. اهمیت و ارزش این بافت‌ها آنچنان است که هم اکنون با محدودترین امکانات ضروری، توانسته‌اند توجه بسیاری را به خود جلب نمایند. در بررسی طرح‌های مرمت یا احیای بافت، بیش از هر چیز، توجه به بازگشت زندگی به بافت‌هایی است که در حال حاضر پویایی و بازده خود را نداشته و رفته رفته به مکان‌هایی غیر قابل استفاده یا استفاده به‌میزان حداقل، تبدیل شده‌اند. خالی شدن این بافت‌ها از ساکنان بومی و اصلی محله‌های تاریخی و قدیمی شهر و جایگزینی مهاجرین با سطح درآمد پایین پیامدهایی چون شکل‌گیری کانون‌های بزهکاری، بحران هویت، توسعه افقی شهر، ایجاد شهرک‌های پیرامونی و حومه‌ای، مشکل تأمین زیرساخت‌ها را به‌دنبال دارد (Aghili & Bonyadi, 2018:2). عدم امنیت، کمبود خدمات و تاسیسات شهری، عدم مشارکت مردم، عدم حسن تعلق مردم ساکن بافت‌ها در برخی محورها سبب بروز مشکلاتی شده و باعث شده تا اقدامات نوسازی و احیا آن‌ها را با مشکل و موانع برخورد کنند. توجه به نوسازی و احیا بافت‌ها ضرورتی است که نه تنها به لحاظ کالبد و عملکرد بلکه به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی

و گردشگری از اهمیت قابل توجهی برخوردار می‌باشد (Eskandari et al., 2020: 99). اهمیت بافت‌های شهری تاریخی به‌عنوان سرمایه ملی هر کشور و خاستگاه فرهنگ و آداب و رسوم ملت‌ها بر هیچکس پوشیده نیست و مراد از بافت تاریخی بافتی است که به‌رغم فرسودگی در گستره‌شان، بناها، مجموعه‌ها، تاسیسات و تجهیزات شهری با ارزش و یا ترکیبی از آن‌ها وجود دارد و در نهایت برآورد نشدن نیاز به امنیت افراد مخاطب با محلات تاریخی شهرها، نه‌تنها آن‌ها را از رسیدن به نیازهای رده بالاتر هم چون خودکشفایی، زیباشناختی، دانستن و فهمیدن باز می‌دارد، بلکه کاهش تعاملات اجتماعی و در نهایت خالی ماندن محلات تاریخی و متروکه شدن را در پی دارد (Abdullah Zadeh et al., 2018:13). به طور کلی بافت‌های تاریخی یکی از ارکان ارزشمند، با اهمیت و هویت‌بخش در مناظر شهری محسوب می‌گردند که میراث نسل‌های آن می‌باشند. بافت‌های تاریخی واجد ارزش‌های تاریخی، فرهنگی و عملکردی خاصی هستند که می‌تواند در هویت‌بخشی به جوامع انسانی و توسعه اقتصادی آن موثر واقع شوند (Saket Hasanlui, 2020:77).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی جای می‌گیرد و از نظر ماهیت و روش جزء پژوهش‌های توصیفی - تحلیلی به حساب می‌آید. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ای با ۴ شاخص اصلی و ۲۳ گویه از طریق مرور اسناد معتبر پژوهشی و برداشت‌های میدانی استخراج گردیده است. جامعه آماری تحقیق شهروندان بالای ۱۵ سال محله زرتشتیان شهر کرمان می‌باشند که طبق آخرین سرشماری حدود ۵۰۰ نفر جمعیت در خود جای داده است لذا حجم نمونه نیز به تعداد ۱۲۰ نفر از ساکنین محله مذکور جمع‌آوری و نحوه توزیع پرسشنامه، به‌صورت تصادفی بوده است. در قسمت بعدی، داده‌های به‌دست آمده از پرسش‌نامه‌ها به صورت کمی وارد نرم افزار SPSS شده تا صحت پرسش‌نامه طراحی شده و مقدار آلفای کرونباخ آن مورد بررسی و تایید قرار بگیرد، لذا آلفای کرونباخ در سطح ۹۵ درصد برابر با ۰/۷۴۷ بوده و از آنجایی که این میزان بالای ۰/۷ است، بنابراین نتیجه می‌گیریم که سوالات پرسش‌نامه از پایایی مطلوبی برخوردار می‌باشد (جدول ۲).

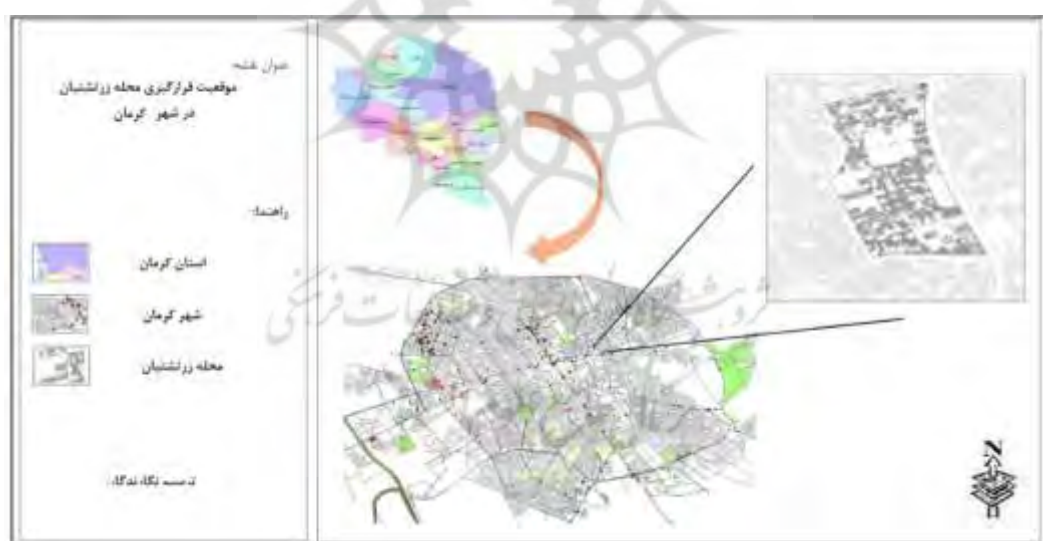
جدول ۲. نتایج پایایی شاخص‌های پژوهش

ردیف	شاخص‌های پژوهش	مقدار آلفای کرونباخ
۱	فضایی - کالبدی	۰/۷۲
۲	اجتماعی- رفتاری	۰/۷۴
۳	نظارت	۰/۸۲
۴	دسترسی	۰/۷۹
جمع کل		۰/۷۴۷

در گام بعدی به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخگویی به سوالات پژوهش از نرم افزار SPSS و آزمون‌های آماری تی تک نمونه‌ای و تحلیل عاملی استفاده گردیده است. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل نهایی و مشخص شدن وضعیت محدوده مطالعاتی در هر یک از شاخص‌های انتخابی، به ارائه پیشنهاداتی هدفمند، کارساز، و موثر حول تحقق هدف‌های پیش‌بینی شده و هدایت محدوده مطالعاتی مورد بررسی به جامعه‌ای مطلوب، سالم و مورد انتظار اقدام می‌گردد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

محله زرتشتیان از جمله محلات قدیمی شهر کرمان است. این محله در محدوده منطقه یک شهرداری کرمان واقع گردیده است. مرزبندی این محله با توجه به مذهب و پیشینه تاریخی محله زرتشتیان صورت گرفت. اغلب ساکنین محله به حرفه کشاورزی و بعضاً هم به بازرگانی اشتغال داشتند و در میان آنان مالکان بزرگ و بازرگانان صاحب نامی چون سروشیان، کیانیان و ... به چشم می‌خورد. در وضعیت کنونی شهر کرمان، این محله در شمال شرقی شهر قرار گرفته است و جزء منطقه یک شهرداری کرمان و بافت قدیم شهر به شمار می‌رود. محله مورد بررسی از شمال به خیابان شهید دادبین، جنوب خیابان شهدا، شرق انقلاب اسلامی و غرب شهید برزو آمینی محدود شده است. (شکل ۲) موقعیت قرار گیری محله زرتشتیان کرمان را نشان می‌دهد.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محله زرتشتیان

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری در محله زرتشتیان در جدول (۳) آمده است.

جدول ۳. مشخصات توصیفی جامعه آماری محله زرتشتیان

محله زرتشتیان (درصد)					
جنسیت	زن	مرد	وضعیت تأهل	مجرد	متاهل
	۴۰	۶۰		۳۷	۶۷
سن	۲۰ تا ۲۹ سال	۳۰ تا ۳۹ سال	۴۰ تا ۴۹ سال	۵۰ تا ۵۹ سال	۶۰ سال و بیشتر
	۲	۱۷	۴۳	۱۸	۲۰
تحصیلات	سیکل	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس و بالاتر
	۱۵	۴۱	۴	۳۰	۱۰
مدت زمان سکونت	۵ تا ۱۰ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	۱۶ تا ۲۰ سال	۲۱ تا ۳۰ سال	۳۱ سال و بیشتر
	۱۰	۳	۱۱	۳۶	۴۰
شغل	آزاد	دولتی	بیکار	بازنشسته	محصل
	۴۱	۷	۲۶	۶	۱۷

یافته‌های تحلیلی

برای دستیابی به یافته‌های پژوهش، پس از شناسایی متغیرهای اصلی پژوهش به تجزیه و تحلیل آن‌ها پرداخته می‌شود تا نشان دهیم که در بین مؤلفه‌های مطرح شده کدام یک بیشترین تأثیر را داشته است.

سطح مؤلفه‌های ابعاد احساس امنیت در فضاهای شهری بافت تاریخی محله زرتشتیان کرمان

جهت سنجش میزان امنیت فضاهای عمومی محله زرتشتیان در هر یک از ابعاد مورد بررسی، و برای پاسخگویی به سؤالات پژوهش از طیف لیکرت (۵ تا ۱) استفاده شده، بنابراین حد متوسط آن عدد ۳ در نظر گرفته می‌شود. به این صورت که اگر میانگین هر مؤلفه‌ای از عدد ۳ بالاتر باشد نشان دهنده مطلوبیت شاخص‌های موجود و اگر پایین‌تر از عدد ۳ باشد نشان دهنده نامناسب بودن شاخص‌های موجود می‌باشد. نتایج حاصل از این شاخص‌ها در جدول (۴) نمایش داده شده است.

جدول ۴. توصیف مؤلفه‌های امنیت در فضاهای عمومی شهری بافت تاریخی محله زرتشتیان کرمان

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حد پایین	حد بالا
کالبدی - فضایی	۳/۰۸	۰/۶۶۳۳	۰/۶۶۴۶	۰/۹۰۴۴
اجتماعی - رفتاری	۳/۳۵	۰/۶۵۳۷	۰/۲۳۱۸	۰/۴۶۸۲
نظارت	۳/۵۳	۰/۶۲۹۱	۰/۴۲۴۶	۰/۶۵۲۱
دسترسی	۲/۹۹	۰/۷۲۵۰	-۰/۱۲۳۱	۰/۱۲۹۰

نتایج توصیفی مؤلفه‌های پژوهش در جدول (۴) نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌های پژوهش از ۵ نمره، نمرات متوسط ۳ که در برخی گویه‌ها نمرات پایین‌تری به خود اختصاص داده‌اند؛ از این رو بیشترین رضایت عمومی از سوی شهروندان مربوط به مؤلفه نظارت با میانگین ۳/۵۳ می‌باشد. در این مؤلفه بیشترین امتیاز مربوط به شاخص "همراه داشتن اشیاء گران قیمت و کیف پول بر میزان کاهش امنیت با میانگین امتیاز ۳/۸۸" بود و متغیر "ارزیابی کلی امنیت محله با میانگین ۲/۳۵" کم‌ترین امتیاز را در این مؤلفه گرفته است. مؤلفه دسترسی با مجموع میانگین امتیاز ۲/۹۹ (پایین‌تر از حد متوسط ۳) کم‌ترین رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده است؛ که از جمله دلایل مهم شهروندان مبنی بر پایین بودن امنیت این فضاها در مؤلفه مذکور شامل پوشش معابر و سنگ فرش پیاده روهای محل (۲/۵۳) و دسترسی به اماکن امنیتی و انتظامی در محله (۲/۶۰) در فضاهای عمومی شهری می‌باشد. در دو مؤلفه دیگر پژوهش یعنی کالبدی - فضایی و اجتماعی - رفتاری نیز رتبه‌های متوسطی حاصل شده و میانگین این مؤلفه‌ها به ترتیب ۳/۰۸ و ۳/۳۵ به دست آمده است که نشان می‌دهد برخی از گویه‌های این دو مؤلفه از امتیاز پایینی برخوردار می‌باشد؛ در این رابطه می‌توان به شاخص‌هایی همچون خلوتی و باریک بودن کوچه‌ها (۲/۸۴)، نحوه طراحی و چیدمان کاربری‌ها و مبلمان شهری (۲/۸۸)، وجود ساختمان‌های خالی و متروکه (۲/۹۳)، دسترسی به امداد هنگام خطر (۲/۳۴)، مشارکت مردم در امنیت محله (۲/۴۸) و استفاده از فضای محله برای تمام گروه‌های سنی (۲/۶۷) اشاره کرد.

عوامل تاثیرگذار بر احساس امنیت در فضاهای عمومی بافت تاریخی محله زرتشتیان کرمان

تحلیل عاملی سعی در شناسایی متغیرهای اساسی یا عامل‌ها به منظور تبیین الگوی همبستگی بین متغیرهای مشاهده شده دارد. این تحلیل به دو نوع اکتشافی و تاییدی قابل تقسیم‌بندی است. تحلیل عاملی اکتشافی و به طور مشخص شاخص عاملی برای بررسی اعتبار سازه پرسش‌نامه استفاده می‌شود. با استفاده از تحلیل عاملی می‌توان مشخص کرد که آیا پرسش‌نامه شاخصه‌ی مورد نظر را اندازه‌گیری می‌کند یا خیر. برای انجام تحلیل عاملی، چهار مرحله به ترتیب لازم است: الف) تهیه ماتریس همبستگی از تمام متغیرهای مورد مطالعه در تحلیل و برآورد اشتراک؛ ب) استخراج عامل‌ها از ماتریس همبستگی؛ ج) انتخاب و چرخش عامل‌ها؛ د) تفسیر. در این قسمت به منظور تعیین مناسب بودن داده‌های گردآوری شده برای تحلیل، از آزمون KMO^1 استفاده شده است (جدول ۵).

جدول ۵. مقدار KMO و سطح معناداری آزمون بارتلت

مجموع مورد تحلیل	دیدگاه‌ها	مقدار KMO	سطح معنی داری
مجموع عوامل موثر بر احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری بافت تاریخی محله زرتشتیان	مردم محلی	۰/۶۰۳	۰/۰۰۰

میزان KMO به دست آمده برابر با ۰/۶۰۳ و سطح معناداری آزمون بارتلت 2 ۰/۰۰۰ است که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، و این نشان دهنده مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی است. در این پژوهش با توجه به مولفه‌های موثر، چهار عامل دارای مقادیر ویژه بالاتر از یک برای دسته بندی عوامل موثر بر احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری بافت تاریخی محله زرتشتیان استخراج شد. در جدول (۶) تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه هر یک از آن‌ها، درصد واریانس هر یک از عوامل و فروانی تجمعی درصد واریانس عوامل آمده است. مقدار ویژه بیانگر سهم هر عامل از کل واریانس متغیرها می‌باشد و هرچه مقدار آن بزرگ‌تر باشد، نشان دهنده اهمیت و تاثیر بیشتر آن عامل است.

جدول ۶. عامل‌های استخراج شده، مقادیر ویژه و درصد تبیین واریانس آن‌ها

عوامل	مجموع مربعات بارگذاری شده چرخش یافته			مجموع مربعات بارگذاری شده			مقادیر ویژه اصلی		
	فراوانی تجمعی	واریانس	مجموع	فراوانی تجمعی	واریانس	مجموع	فراوانی تجمعی	واریانس	مجموع
اول	۲۰/۹۸۷	۲۰/۹۸۷	۴/۸۲۷	۲۳/۱۲۳	۲۳/۱۲۳	۵/۳۱۸	۲۳/۱۲۳	۲۳/۱۲۳	۵/۳۱۸
دوم	۳۵/۶۰۱	۱۴/۶۱۴	۳/۳۶۱	۴۰/۲۱۰	۱۷/۰۸۶	۳/۹۳۰	۴۰/۲۱۰	۱۷/۰۸۶	۳/۹۳۰
سوم	۴۷/۱۹۹	۱۱/۵۹۸	۲/۶۶۸	۴۸/۷۸۲	۸/۵۷۲	۱/۹۷۲	۴۸/۷۸۲	۸/۵۷۲	۱/۹۷۲
چهارم	۵۵/۵۵۹	۸/۳۶۰	۱/۹۲۳	۵۵/۵۵۹	۶/۷۷۷	۱/۵۵۹	۵۵/۵۵۹	۶/۷۷۷	۱/۵۵۹

بنابراین همان گونه که از جدول (۶) استنباط می‌شود، حداکثر ۴ عامل از ۲۳ متغیر استخراج گردید که همگی دارای مقادیر ویژه بیشتر از ۱ بوده و جمعاً ۵۵ درصد از واریانس جامعه را تبیین می‌کند. این درصد در تحلیل عاملی قابل قبول بوده و به واسطه‌ی آن می‌توان نسبت به مناسب بودن داده‌های انتخاب شده برای تحلیل عاملی نیز اطمینان حاصل کرد.

چرخش عامل‌ها

در پژوهش حاضر برای چرخش عاملی از روش واریماکس^۳ استفاده شده است که بعد از مرحله چرخش، متغیرهایی که به هر عامل هستند، به صورت ستونی مشخص می‌گردند. پس از پردازش متغیرهای نماینگر نقش عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان در فضاهای عمومی، نسبت به نام‌گذاری عوامل به دست آمده اقدام گردید. در جدول (۷) هر یک از عوامل و متغیرهای مربوط به آن عامل همراه با بار عاملی و گویه‌های پوشاننده آن‌ها ذکر گردیده است.

1. Kasier-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy

2. Bartlett's Test of Sphericity

۳. روش واریماکس (Varmax) رایج ترین روش چرخش متعامد در تحلیل عاملی است که توسط کیزر توسعه یافته است. هدف این چرخش، رسیدن به ساختار ساده یا متعامد نگه داشتن محورهای عاملی است.

جدول ۷. اولویت بندی عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان در فضاهای عمومی بافت تاریخی محله زرتشتیان

عاملها	مولفه‌های تأثیرگذار	ضریب همبستگی	مجموع	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
اول	استفاده از فضای محله برای تمام گروه‌های سنی	۰/۸۲۸	۴/۸۲۷	۲۰/۹۸۷	۲۰/۹۸۷
	نحوه طراحی و چیدمان کاربری‌ها و مبلمان شهری در این محله	۰/۸۲۱			
	مشارکت مردم در امنیت محله	۰/۸۱۵			
	دسترسی به امداد هنگام خطر	۰/۷۸۰			
	ارزیابی کلی امنیت محله	۰/۶۷۱			
	دسترسی به اماکن امنیتی و انتظامی	۰/۶۵۳			
	وجود تابلوهای راهنمایی دقیق و قابل رویت	۰/۶۰۶			
	پوشش معابر و سنگ فرش پیاده روهای محل	۰/۴۹۶			
دوم	میزان نزدیکی شما به مکان‌های خدماتی مانند سوپر مارکت و نانوايي	۰/۴۸۵	۳/۳۶۱	۱۴/۶۱۴	۳۵/۶۰۱
	وجود افراد معتاد و ولگرد	۰/۷۵۸			
	میزان خلوتی و باریک بودن کوچه‌ها	۰/۷۲۶			
	وجود ساختمان‌های خالی و متروکه	۰/۷۲۵			
	احتمال وقوع کیف قاپی و سرقت موبایل و وسایل دیگر	۰/۶۰۰			
	دسته جمعی بیرون رفتن	۰/۵۷۸			
	نورپردازی مناسب خیابان‌ها و کوچه‌ها	۰/۵۰۳			
	همراه داشتن اشیاء گران قیمت و کیف پول	۰/۷۷۶			
سوم	وجود دوربین‌های مدار بسته	۰/۶۵۹	۲/۶۶۸	۱۱/۵۹۸	۴۷/۱۹۹
	استفاده هماهنگ از رنگ در بناها و ساختمان‌ها	۰/۵۹۶			
	فراوانی حیوانات موذی و سگ در محل	۰/۵۶۱			
	میزان حضور فعال گشت پلیس	۰/۵۴۱			
چهارم	کیفیت راه‌ها و مسیرهای دسترسی مستقیم	۰/۷۲۸	۱/۹۲۳	۸/۳۶۰	۵۵/۵۵۹
	میزان دسترسی به وسایل نقلیه عمومی مانند اتوبوس و تاکسی	۰/۶۴۲			

عامل اول: مقدار ویژه این عامل ۴/۸۲۷ می‌باشد که به تنهایی ۲۱ درصد واریانس متغیرها را در برمی‌گیرد و بیشترین تأثیر را در بین چهار عامل موثر دارد. در این عامل، ۹ متغیر بارگذاری شده‌اند. بار عاملی شاخص‌های مذکور با توجه به ماتریس چرخش یافته از ۰/۸۲۸ تا ۰/۴۸۵ در نوسان است. متغیرهایی چون "استفاده از فضای محله برای تمام گروه‌های سنی"، "نحوه طراحی و چیدمان کاربری‌ها و مبلمان شهری در این محله" و "مشارکت مردم در امنیت محله" بیشترین همبستگی و متغیرهایی چون "پوشش معابر و سنگ فرش پیاده روهای محل" و "نزدیکی به مراکز خدماتی" کمترین همبستگی را با عامل مذکور داشته‌اند. با توجه به شاخص‌های تحت پوشش، این عامل را می‌توان "استقلال افراد برای حضور در فضاهای عمومی" نام گذاری نمود.

عامل دوم: مقدار ویژه این عامل برابر با ۳/۳۶۱ است و ۱۵ درصد واریانس را تبیین و محاسبه می‌کند. در این عامل ۶ شاخص بارگذاری شده است که شاخص‌هایی همچون "وجود افراد معتاد و ولگرد"، "میزان خلوتی و باریک بودن کوچه‌ها" و "وجود ساختمان‌های خالی و متروکه" با بیشترین همبستگی و شاخص "نورپردازی مناسب خیابان‌ها و کوچه‌ها" با ضریب همبستگی ۰/۵۰۳ دارای کمترین همبستگی با عامل مذکور می‌باشند. با توجه به شاخص‌های تحت پوشش این عامل، می‌توان آن را «بازسازی محیطی و نظم جمعی» نامید.

عامل سوم: عامل سوم نیز با مقدار ویژه ۲/۶۶۸ و ۱۱ درصد واریانس را تبیین می‌کند که ۵ شاخص در آن بارگذاری شده است. شاخص "همراه داشتن اشیاء گران قیمت و کیف پول" با ضریب همبستگی ۰/۷۷۶ دارای بیشترین همبستگی و شاخص‌های "فراوانی حیوانات موذی و سگ در محل" و "میزان حضور فعال گشت پلیس" دارای کمترین همبستگی با عامل مذکور می‌باشند. از این رو می‌توان این عامل را "عامل رنگ‌آمیزی و افزایش نظارت پلیس" نامید.

و عامل چهارم: مقدار ویژه این عامل برابر با ۱/۹۲۳ و همچنین ۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. متغیرهای بارگذاری شده در آن "کیفیت راه‌ها و مسیرهای دسترسی مستقیم" و "میزان دسترسی به وسایل نقلیه عمومی مانند اتوبوس و تاکسی" می‌باشند که از این رو می‌توان آن را "ارتقاء کیفیت محیط‌های سواره و پیاده" نام گذاری نمود.

نتیجه‌گیری

ارتقای دانش شهرسازی و تلاش در راستای تحقق شهری پایدار و منطبق بر اصول شهرسازی مبتنی بر دانش همواره از اقدامات اساسی جامعه تخصصی حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری به شمار می‌آید تا از این طریق زمینه‌های بهینه‌سازی محیط زندگی در فضاهای شهری هموارتر گردد و میزان رضایت از زندگی نیز بهبود یابد. در این میان توجه به مقوله امنیت و ایمنی شهری همواره از اهمیت و ارزش مضاعفی برخوردار بوده که بایستی مقدم بر اهداف و راهبردهای اتخاذ شده قرار بگیرد. بنابراین توجه به نیازهای اساسی شهروندان از جمله افزایش امنیت در محیط‌های شهری از موارد مهمی است که همواره مورد تأکید مدیران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری بوده، از این رو یکی از شاخص‌های یک حکومت خوب، ایجاد امنیت در قلمرو و محیط‌های شهری می‌باشد. باید اذعان نمود امروزه بافت‌های ناکارآمد و فرسوده شهری یکی از معضلات اصلی در حوزه شهر و شهرسازی به حساب می‌آید. در این میان، بافت‌های تاریخی شهری به عنوان هسته‌های اولیه شهرها همواره از اولویت اساسی در مقوله برنامه‌ریزی جای گرفته است. لذا این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری بافت تاریخی محله زرتشتیان کرمان انجام شده است.

با توجه به نتایجی که از آزمون تی به‌دست آمد مشخص گردید که بیشترین رضایت عمومی از سوی شهروندان مربوط به مولفه نظارت با میانگین ۳/۵۳ می‌باشد. همچنین مولفه دسترسی با مجموع میانگین امتیاز ۲/۹۹ (پایین‌تر از حد متوسط ۳) کم‌ترین رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده است؛ در دو مولفه دیگر پژوهش یعنی کالبدی - فضایی و اجتماعی - رفتاری نیز رتبه‌های متوسطی حاصل شده و میانگین این مولفه‌ها به ترتیب ۳/۰۸ و ۳/۳۵ به‌دست آمده است. همچنین نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که در مجموع می‌توان از میان ۲۳ شاخص استخراج شده بر روی ۴ عامل مهم در ارتقاء حس امنیت شهروندان تأکید نمود که عبارتند از: استقلال افراد برای حضور در فضاهای عمومی (با مقدار ویژه ۴/۸۲۷)، که به تنهایی ۲۱ درصد از واریانس متغیرها را در برمی‌گیرد و بیشترین تأثیر را در بین چهار عامل مؤثر داشته است. بعد از آن عامل دوم یعنی بازسازی محیطی و نظم جمعی (با مقدار ویژه ۳/۳۶۱) و ۱۵ درصد واریانس، عامل سوم یعنی رنگ‌آمیزی و افزایش نظارت پلیس (با مقدار ویژه ۲/۶۶۸) و ۱۱ درصد واریانس و عامل چهارم یعنی ارتقاء کیفیت محیط‌های سواره و پیاده (با مقدار ویژه ۱/۹۲۳) و ۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند. مجموع این عوامل بیانگر شرایطی هستند که می‌توانند بستر و زمینه لازم برای برقراری امنیت شهروندان در فضاهای عمومی شهری محله زرتشتیان را فراهم کنند.

در ادامه جهت نیل به وضعیتی مطلوب و شرایطی سازگار به ارائه پیشنهادات و راهکارهایی هدفمند و مؤثر پیرامون تحقق اهداف مورد پیش‌بینی شده اقدام می‌گردد که در زیر به آن‌ها اشاره شده است:

پیشنهادهای کالبدی - فضایی

- اصلاح و بهسازی فضاهای متروک شده مانند اراضی بایر، ابنیه مخروبه و متروکه موجود؛
- طراحی مبلمان شهری مناسب برای دوره‌های و گفتگوهای خانوادگی؛
- تقویت و ساماندهی وضعیت سیما و منظر محله و کاهش آلودگی بصری با هدف ارتقای سطح حضورپذیری شهروندان؛
- تأمین دسترسی لازم به خدمات و عملکردهای متنوع شهری جهت کاهش مراجعت ساکنین به دیگر محلات؛
- طراحی مناسب ورودی‌های محله از جهات مختلف؛
- بهبود وضعیت روشنایی معابر و کوچه‌ها در شب با هدف افزایش دید و ایجاد حس امنیت؛
- برنامه‌ریزی جهت وجود کاربری‌های تفریحی و فراغتی.

پیشنهادهای اجتماعی - رفتاری

- جمع‌آوری بزهکاران و افراد ناسالم؛
- افزایش مشارکت شهروندان در اجرای طرح‌های شهری و استفاده از نظرات آنان در طراحی فضاها؛
- آموزش شهروندی در راستای رفع رفتارهای ناهنجاری و خلاف ارزش‌های اسلامی و ایرانی؛
- کنترل ورود و خروج افراد غریبه و ولگرد به داخل محله.

پیشنهادهای نظارتی

- افزایش نظارت نیروهای انتظامی و امنیتی با فعال سازی نیروهای مردمی به منظور ارتقاء و بهبود شرایط امنیتی محله؛
- افزایش دوربین های مدار بسته در مکان های حساس محله زرتشتیان؛
- جمع آوری حیوانات از قبیل سگ ها که در کوچه های خلوت موجب ترس و وحشت شهروندان به خصوص کودکان و زنان می شود؛
- ایجاد کیوسک های نگهبانی و پلیس.

پیشنهادهای دسترسی

- بهبود وضعیت پیاده روها و سنگ فرش و ایجاد موانع فیزیکی جهت عدم ورود موتور سیکلت سوارها به محوطه پیاده روها؛
- زیاد کردن عرض معابر تنگ و تاریک محله که موجب افزایش امنیت شهروندان می شود؛
- ایجاد سرعت گیر در نقاط مختلف برای کاهش سرعت خودروها و موتورسیکلت ها که عامل ترس و استرس در میان شهروندان می باشد؛
- بهبود وضعیت دسترسی و آسفالت برخی کوچه ها و خیابان های محله زرتشتیان؛
- افزایش وسایل حمل و نقل عمومی در زمان های مختلف و مشخص جهت دسترسی به نقاط مختلف از شهر؛
- پاکسازی معابر محله از نخاله های ساختمانی و جلوگیری از انباشت آن ها.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته شهرسازی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات دبی، انجام شده است.

منابع

- اسکندری ثانی، محمد و سفالگر، سحر. (۱۴۰۱). شناسایی مولفه های کالبدی موثر در بهبود احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری (نمونه موردی: خیابان معلم و پاسداران شهر بیرجند). *مطالعات فرهنگی - اجتماعی خراسان*، ۱۶(۴)، ۴۰-۷.
- doi:10.22034/fakh.2022.322520.1529
- اسکندری، آتوش؛ بابائی مراد، بهناز و موسوی، سیدعلیرضا. (۱۳۹۹). ارزیابی تأثیرات کاربری های محرک شهری بر بازسازی بافت های تاریخی با رویکرد پویایی (مقایسه تطبیقی بافت های مرکزی، عامری و خرموشک اهواز). *شهرسازی و معماری هویت محیط*، ۱(۲)، ۹۷-۱۱۵.
- doi:10.22034/(JRUPA-EI).2020.114231
- بهرامی، فریبا؛ مستوفی الممالکی، رضا و سرائی، محمدحسین. (۱۳۹۶). تبیین نقش شاخص های کالبدی در راستای ارتقای امنیت شهروندان با رویکرد (Cpted) (نمونه موردی: بافت فرسوده محله زینبیه اصفهان). *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۴(۱)، ۲۱-۱.
- doi:10.22067/gusd.v4i1.25811
- رفعیان، مجتبی و خدایی، زهرا. (۱۳۸۹). *شهروندان و فضاهای عمومی شهری: نگرش تحلیلی، بررسی شاخص ها و معیارهای موثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری*. دفتر گسترش تولید علم، تهران.
- ساکت حسنلوئی، میثم. (۱۳۹۹). بازآفرینی منظر پایدار پیرامون بافت های تاریخی با هدف توسعه ژئوتوریسم تاریخی-فرهنگی؛ مطالعه موردی: محدوده باستانی حسنلو نقده. پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، راهنمایی دکتر اصغر عابدینی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری، هنر و شهرسازی، دانشگاه ارومیه.
- سبحانی، نوبخت؛ بیرانوندزاده، مریم؛ گرامی طیبی، محسن و صیدبیگی، صادق. (۱۳۹۷). واکاوی فضایی احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: شهر خرم آباد). *مطالعات نواحی شهری*، ۵(۲)، ۴۹-۳۱.
- doi: 10.22103/JUSG.2019.1967
- سقای، محسن؛ فتاح، فاطمه و پاک نژاد، میترا. (۱۳۹۶). تحلیلی بر تأثیر فضاهای شهری بر امنیت اجتماعی زنان (مطالعه موردی شاهین شهر). *پژوهش های مکانی-فضایی*، ۲(۵)، ۶۰-۴۲.
- https://civilica.com/doc/795603
- صدرالسادات، آیدا؛ سجاسی قیداری، حمدالله و عنابستانی، علی اکبر. (۱۳۹۵). *تحلیل نقش عوامل فضایی - کالبدی روستایی بر میزان احساس امنیت*. همایش ملی رویکردهای نوین در برنامه ریزی و توسعه پایدار منطقه ای، مroودشت.

عبداله‌زاده، علیرضا؛ سرورزاده، سیدکورش و محمدی، زهرا. (۱۳۹۷). مطالعه کارکرد امنیت در بافت‌های تاریخی با رویکرد شهر دوستدار کودک (نمونه موردی محله بالا گفت بالا شیراز). *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۵(۱۷)، ۷-۲۵.

doi: 10.22080/SHAHR.1970.2108

عقیلی، سیده زیبا و بنیادی، ناصر. (۱۳۹۸). بازنده‌سازی در تقابل دو رویکرد جایگزینی اقشار اجتماعی و ماندگاری ساکنین (مطالعه موردی محله اوچدکان اردبیل). *هویت شهر*، ۲(۱۳)، ۸۱-۹۲.

<https://sanad.iau.ir/fa/Article/794168?FullText=FullText>

عناستانی، علی اکبر؛ جوان‌شیری، مهدی و احمدی، سودابه. (۱۳۹۸). تحلیل اثرات برنامه‌ریزی کالبدی بر حفظ امنیت روستاییان با تاکید بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: شهرستان مشهد). *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۴(۲)، ۱۱-۲۹.

doi:10.30473/psp.2019.6064

فرهادی‌خواه، حسین؛ پوراحمد، احمد؛ آروین، محمود و سیدعلی‌پور، سیدخلیل. (۱۳۹۶). تأثیر فضاهای بی‌دفاع بر احساس امنیت شهروندان (مورد مطالعه: محله بازار تهران). *فصلنامه جغرافیا*، ۱۵(۵۴)، ۱۴۷-۱۵۸.

https://mag.iga.ir/article_254289.html

منتظرالحجه، مهدی؛ شریف‌نژاد، مجتبی و رجبی، مریم. (۱۳۹۶). سنجش عوامل کالبدی موثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان (مورد پژوهی: میدان خان یزد). *معماری و شهرسازی/ایران*، ۹(۱۵)، ۹۱-۱۰۵.

doi:10.30475/isau.2018.68582

Clancey, G. (2011). *Crime Prevention programs/initiatives found to be particularly valuable and relevant in Australia*. Paper presented at the *Crime Prevention and Beyond Forum*, Sydney Institute of Criminology, University of Sydney, 23-26 January.

Kourtit, K., Pele, M. M. M., Nijkamp, P., & Pele, D. T. (2021). Safe cities in the new urban world: A comparative cluster dynamics analysis through machine learning. *Sustainable Cities and Society*, 66(1), 102665. doi:10.1016/j.scs.2020.102665

Razaniak, P., Winiarczyk-Razaniak, A. (2014). Influence of the Social Security level on Population Migration in Poland. *Social and Behavioral science*, 12, 2-12. doi:10.1016/j.sbspro.2014.02.075

Schneider, R.H., Kitchen, T. (2013). Putting crime prevention through environmental design into practice via planning systems: A comparison of experience in the US and the UK. *Built Environment, International Theme Issue*, 39(1), 9-30. doi:10.2148/benv.39.1.9

How to cite this article:

Rezaei Estabragh, Z., Zabihi, H., & Ahmadian, R. (2024). Desirability Assessment of Factors Affecting the Feeling of Security in Historical Contexts and Providing Appropriate Solutions (Case Study: Zartoshtian Neighborhood of Kerman City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 19(4), 189-200.

ارجا به این مقاله:

رضایی استبراق، زهرا؛ ذبیحی، حسین و احمدیان، رضا. (۱۴۰۳). مطلوبیت سنجی عوامل موثر بر احساس امنیت در بافت‌های تاریخی و ارائه راهکارهای مناسب (مطالعه موردی: محله زرتشتیان شهر کرمان). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۹(۴)، ۱۸۹-۲۰۰.